

Sójka-Zielińska, Katarzyna

Skład Towarzystwa Naukowego Warszawskiego : (kadencja 2004-2007) : Wspomnienia pośmiertne : Stanisław Russocki (1930-2002)

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 66, 155-163

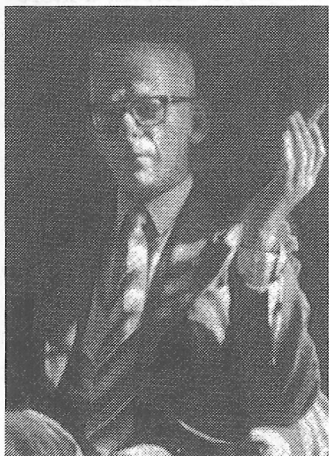
2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

7. WSPOMNIENIA POŚMIERTNE

STANISŁAW RUSSOCKI
(1930–2002)

W dniu 20 lipca 2002 r. zmarł po kilkuletnich zmaganiach z chorobą Stanisław Russocki, profesor zwyczajny Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, wieloletni kierownik Katedry Historii Państwa i Prawa Polskiego, badacz dziejów instytucji ustrojowych i prawnych wieków średnich. Uczony wielkiego formatu, w mediewistyce europejskiej zaliczany do czołowych autorytetów w dziedzinie historii parlamentaryzmu¹.

Urodził się 11 kwietnia 1930 r. we Lwowie w rodzinie ziemiańskiej, posiadającej majątek Lipica Dolna pod Rohatyniem w woj. stanisławowskim. Wcześnie osierocony przez ojca zmarłego w 1936 r. został z rodzinnych stron wygnany podczas II wojny światowej. Jako *exul et peregrinus* – pisze w autobiografii – schronił się wraz z matką i siostrą u krewnych w okolicach Grójca. Tam też ukończył szkołę powszechną (1942) i gimnazjum (1947). W 1949 r. uzyskał maturę w liceum im. J. Słowackiego w Warszawie i rozpoczął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Był od dziecięcych lat zafascynowany historią. Pasjonat wiedzy o przeszłości już od pierwszego roku studiów prawniczych – czytamy – podejmował wysiłek stania się historykiem a part entiere. Przybyły ówczasie z Uniwersytetu Jagiellońskiego do Warszawy Bogusław Leśnodorski dobrze zapamiętał pierwszego studenta, który przed terminem zgłosił się doń na egzamin z historii gospodarczej.

¹Niektóre kierunki twórczości naukowej S. Russockiego zostały przedstawione w referatach wygłoszonych podczas sesji zorganizowanej na Uniwersytecie Warszawskim 7 IV 1998 r. z okazji 45-lecia pracy naukowej. vide: Stanisław Russocki – badacz dziejów ustroju i prawa. Biblioteka Studia Iuridica, Warszawa 1999; Tam też – licząca 749 pozycji – bibliografia Jubilatą sporządzona przez Wandę Sudnik-Bardach.

Był nim Stanisław Russocki, zaopatrzony w okazały, liczący ok. 20 pozycji, spis przestudiowanych lektur. Na drugim roku studiów został zatrudniony w charakterze zastępcy asystenta przy nowopowstałym – z połączenia trzech katedr – Instytucie Historii Prawa. Pożeracz książek i zamiłowany bibliofil podjął się benedyktyńskiego trudu skatalogowania potężnego księgozbioru Instytutu, na który składały się zasoby po części ocalałe z pożogi wojennej, uzupełniane po wojnie darowiznami i depozytami profesorów; zbiór ten stał się zalążkiem przyszłej Biblioteki Wydziału Prawa.

Pierwsze kroki w naukowym rzemiośle stawiał Stanisław Russocki na seminarium Jakóba Sawickiego z nauk pomocniczych historii, u którego zaznajamiał się z metodologią nauk historycznych, zwłaszcza z tajnikami łacińskiej paleografii, będącej kluczem do odczytywania źródeł rękopiśmiennych. Zdobywał też tu wiedzę o dziejach ustrojowo-prawnych średniowiecznego Mazowsza, co wiązało się z prowadzonymi ówczesnie przez Jakóba Sawickiego pracami nad edycją źródeł dawnego prawa mazowieckiego. Odtąd zainteresowania przeszłością tego regionu Polski staną się dlań jednym z ważnych kierunków przyszłej badawczej aktywności. Od czasów studenckich uczestniczył też w seminariach Karola Koranyiego z powszechnej historii prawa. Owe słynne domowe *privatisima* były pozbawioną wszelkiego dystansu szkołą naukowego dialogu Mistrza z adeptami wiedzy historycznej. Mam w pamięci pasjonujące dyskusje i spory, w jakie Stanisław Russocki był przez Profesora wciągany, a także wprawiającą w podziw pozostałych seminarzystów Ich wymianę poglądów na temat nowości światowej literatury historyczno-prawnej.

Najważniejsze jednak, bo wyznaczające całą naukową przyszłość Stanisława Russockiego, stało się seminarium Juliusza Bardacha poświęcone strukturalizmowi społecznemu średniowiecznej Polski. Tu bowiem miała się ukształtować Jego formacja intelektualna i postawa badawcza. Swemu Mistrzowi uniwersyteckiemu zawdzięczał, po pierwsze, trwałe zainteresowanie mediewistyką, obszarem tak wówczas jak i dziś omijanym przez badaczy ze względu na wyjątkowe wymagania i trudności związane z jego uprawą; po wtóre – biegłość w posługiwaniu się narzędziami warsztatu historyczno-prawnego w sferze hermeneutyki, tj. analizy źródeł i ich interpretacji; po trzecie – wszczepioną Mu już u progu pracy twórczej rygorystycznie pojmowaną rzetelność badawczą. Na początku Mistrz skierował Jego zainteresowania ku problematyce genezy zgromadzeń stanowych, czego wynikiem była obroniona w 1953 r. praca magisterska nt. wieców małopolskich w XIII wieku. Juliusz Bardach wyznaczał kierunki Jego dalszej naukowej drogi i niezmiennie wspierał przy pokonywaniu przezeń kolejnych szczebli uniwersyteckiej kariery: doktoratu (1960 r.), habilitacji

(1973 r.) tytułu profesora nadzwyczajnego(1983 r.) i stanowiska profesora zwyczajnego (1993 r.).

W ogromnym dorobku Stanisława Russockiego odnaleźć można różne pola naukowej aktywności. Generalnie kierował swe naukowe pasje ku wiekom średnim, na które spoglądał z rozległej badawczej perspektywy. „Zgodnie z koncepcją Russockiego – pisze Henryk Samsonowicz – termin «średniowiecze» rozumiane będzie jako hasło wywoławcze dla szerokiej problematyki badawczej. Dotyczyć ona będzie nie tylko wczesnych stadiów cywilizacji europejskiej, lecz także zagadnień ważnych dla współczesności: początków narodu, kształtowania się grup społecznych i ich wzajemnych relacji, początków i rozwoju parlamentaryzmu. Studia nad średniowieczem dały Stanisławowi Russockiemu możliwość znalezienia klucza do periodyzacji dziejów, zwróciły też Jego uwagę na warsztat wielu bratnich nauk – psychologii zbiorowej, czy – używając współczesnego określenia – socjologii historycznej”².

Wśród mnogości wątków tematycznych przewijających się w twórczości S. Russockiego można wyodrębnić kilka podstawowych obszarów badawczych. Pierwszym z nich były dzieje ustroju polityczno-społecznego i prawa Mazowsza doby dzielnicowej. W ramach organizowanego pod auspicjami PAN programu badań nad historią prawa własności a zarazem z inspiracji swego Mistrza Bardacha, u którego uczył się na seminarium doktorskim, S. Russocki podjął studia źródłowe nad społeczno-gospodarczymi i prawnymi aspektami własności ziemskiej na Mazowszu. Ich podsumowaniem była rozprawa doktorska nt. *Formy władania ziemią w prawie ziemskim Mazowsza (koniec XIV–połowa XVI w.)*³ zawierająca solidnie udokumentowaną analizę stosunków własnościowych rycerstwa na Mazowszu w kontekście specyficznych warunkowań socjo-ekonomicznych tego terytorium. Również w późniejszych latach S. Russocki powracał do spraw Mazowsza. W szeregu publikacji (m. in. *Region mazowiecki w Polsce średniowiecznej; Spory o średniowieczne Mazowsze; Państwowość książęcego Mazowsza XIII–XVI wieku*) nie ograniczał się do wydobywania odrębności ustrojowo-prawnych tego regionu, ale zwracał też uwagę na podobieństwa z obrazem stosunków społeczno-politycznych w innych dzielnicach. Odważnie podejmował dyskusję z występującymi w naszej historiografii głosami o zacofaniu i prymitywizmie tego terytorium zwanego – za Kazimierzem Tymienieckim – „polską Australią”. Wyrażał pogląd, że wyrosła w specyficznych okolicznościach historycznych odrębność ustrojowa

² H. Samsonowicz, *Stanisław Russocki jako badacz średniowiecza*. [w:] Stanisław Russocki, l.c.s.26.

³ Praca ukazała się drukiem w roku 1961.

Mazowska mieściła się generalnie w polskim systemie prawnym. Znajomość instrumentów komparatystyki historycznej pozwoliła Mu osadzać studia analityczne nad Mazowszem na szerszym tle struktur społeczno-usługowych krajów Europy środkowo-wschodniej, ale jednocześnie wystrzegać się pochopnej generalizacji procesów dziejowych, zamazującej rzeczywisty obraz przeszłości.

Po uzyskaniu doktoratu w 1960 r. Stanisław Russocki wyjechał na dłuższy staż naukowy do Paryża. Tu wykrył się kolejny – w przyszłości najważniejszy – obszar Jego naukowych zainteresowań, jakim będą studia porównawcze nad początkami parlamentaryzmu europejskiego⁴. We Francji rozpoczął zbieranie materiałów do pracy habilitacyjnej, której tematem miały być polskie wiece w europejskim kontekście porównawczym. Był to więc w istocie – jak pisał w autobiografii – powrót do *premiers amours*, tj. podejmowanych jeszcze u progu naukowej drogi badań nad instytucją średniowiecznych wieców. Biorąc za punkt wyjścia analizę najwcześniejszych form uczestniczenia poszczególnych grup społecznych w sprawowaniu władzy rozpoczął badania nad różnorodnością dróg i form kształtowania się zgromadzeń przedstanowych w Europie środkowej na tle realiów społeczno-politycznych i ideologii epoki. Jednak w obliczu morza różnojęzycznych lektur oraz nieubłaganie płynących terminów zdecydował ograniczyć się w rozprawie habilitacyjnej do opracowania czeskiego *tertium comparationis*. Efektem prac nad źródłami czeskimi była monografia *Protoparlamentaryzm Czech do początku XV wieku* (Warszawa 1973), która spotkała się z wielce pochlebnymi recenzjami w czasopiśmie krajowych i zagranicznych⁵. Pokłosiem badań nad genezą zgromadzeń przedstawicielskich na kontynencie europejskim był także szereg obszernych – w większości publikowanych w językach obcych – studiów porównawczych, które rysowały przed badaczami dziejów parlamentaryzmu europejskiego nowe horyzonty poznawcze⁶. Prace te szeroko otworzyły przed Nim podwoje zagranicznych ośrodków i instytucji naukowych oraz zapewniły eksponowane miejsce w europejskich gremiach zajmujących się historią parlamentaryzmu.

⁴ Szeroko o tym J. Bardach, *Stanisław Russocki o genezie parlamentaryzmu*. [w:] Stanisław Russocki, o.c.s.

⁵ M.in. A. Gieysztor (CPH XXVII,2,1975 s.320 n.) i J. Baszkiewicz (KH.LXXX,3,1974 s. 655. Recenzje ukazały się także w prestiżowych czasopiśmie niemieckich, jak „Savigny-Zeitschrift fr Rechtsgeschichte”, czy „Deutsches Archiv fr Erforschung des Mittelalters”.

⁶ Ich nicią przewodnią była proponowana przez włoskiego historyka Antonio Marongiu typologia zgromadzeń preparlamentarnych, która pozwoliła S. Russockiemu wydobyć podobieństwo dróg rozwoju zgromadzeń przedstanowych państw Europy środkowej. (*Les assembles prrepresentatives en Europe Centrale*, „Acta Poloniae Historica” XXX, s.33 n.

Intensywny udział w międzynarodowym życiu naukowym stał się dla Stanisława Russockiego impulsem do poszerzania ram chronologicznych i rzeczowych dotychczasowych badań nad dziejami parlamentaryzmu o nowe obszary. Podjął mianowicie problemy aktywności elit politycznych i form działania „narodu politycznego” w monarchiach stanowych późnego średniowiecza. Badania te zaowocowały szeregiem publikacji (m. in. *Monarchie stanowe środkowo-wschodniej Europy*; *Monarchia w Polsce pod rządami Jagiellonów*; *Średniowieczne «narody polityczne»*; *Średniowieczne kondycje i Stany*), których swego rodzaju podsumowaniem było studium *Narodziny polskiego parlamentaryzmu w perspektywie porównawczej*. Ukazywały one w nowym świetle procesy kształtowania się w ramach określonych struktur ustrojowych – świadomości politycznej grup społecznych uczestniczących w sprawowaniu władzy.

Znamiennym rysem twórczości S. Russockiego było ujmowanie historii ustroju politycznego w sposób integralny, w całym rozległym obszarze społeczno-ekonomicznych uwarunkowań, ale także ideologii i ówczesnej mentalności. Interesowały Go szczególnie zagadnienia przemian dokonujących się w sferze świadomości społecznej, które poruszał zarówno w studiach ogólnych nad dziejami parlamentaryzmu, jak i w pracach analitycznych z zakresu socjologii historycznej, poświęconych poznawaniu mechanizmów życia społecznego, procesom kształtowania się więzi grupowych, odbiorowi norm prawnych przez różne grupy społeczne, wreszcie postawom rządzonych wobec rządzących. Wymienić tu można zwłaszcza prace nt kształtowania się „narodów politycznych” w Europie środkowej oraz świadomości polityczno-społecznej i narodowej rycerstwa⁷. Godną podkreślenia cechą Jego podejścia do historii było poszukiwanie w niej odniesień do współczesności ;przykładem mogą służyć prace nt. średniowiecznego prawa oporu⁸, które pozwalają odnajdywać w odległej przeszłości pierwowzoru dzisiejszej instytucji tzw. „nieposłuszeństwa obywatelskiego“, czy też kapitalne studium o funkcjonowaniu „grup nacisku” w społeczeństwie średniowiecznym⁹.

Odrębnym polem aktywności naukowej Stanisława Russockiego były zagadnienia metodologii nauk historycznych, które znalazły wyraz na kar-

⁷ M.in. *Społeczno-polityczna i narodowa świadomość rycerstwa środkowo-wschodniej Europy przelomu XIII i XIV w.* [w:] *Z polskich studiów slawistycznych*, seria V, Warszawa 1978 s.405 n.Szerzej o tym H.Samsonowicz, l.c.s.26

⁸ *Opór władcóm i prawo oporu u Słowian w wiekach średnich* CPH, XX z.1,1968, s.17n.

⁹ *Grupy interesu w społeczeństwie feudalnym*, KH, R.LXX, 1963, z.4. Rozprawa ta powstała z inspiracji głośnej ówczesnie książki S.Ehricha „*Grupy nacisku*“ w strukturze politycznej kapitalizmu.Waeszawa 1962

tach prac poświęconych kulturze politycznej i prawnej¹⁰. Wprawdzie – jak widzieliśmy – wątki „kulturowe” były obecne w całej Jego twórczości, jednak tematyka ta stała się przedmiotem specjalnych prac metodologicznych wnoszących istotnie nowe ustalenia co do metod i technik badawczych służących przybliżaniu prawdy o dziejach cywilizacji europejskiej.

W pracach poświęconych ogólnej refleksji nad kulturą polityczną i prawną Stanisław Russocki podejmował próby określenia obszarów obserwacji i instrumentów badań nad tą sferą rzeczywistości historycznej, a także kryteriów jej wyodrębniania spośród innych zjawisk kultury ogólnej. Punktem wyjścia były dlań próby określenia znaczenia i zakresu pojęcia „kultury politycznej”¹¹. W nawiązaniu do ważnych wypowiedzi sprzed półwiecza¹² i nowszych dyskusji, którym poświęcone były obrady IX Zjazdu Historyków Polskich¹³ S. Russocki uznał dotychczasowe definicje kultury politycznej za niewystarczające. Uważał, że winna ona łączyć dwa aspekty: zarówno element psychiczny, określający stan ludzkich postaw, myśli, wyobrażeń, odczuć, jak i element obiektywny, zmaterializowany w postaci określonych urządzeń i form organizacyjnych, zwanych ogólnie „instytucjami”.

Patrząc z pozycji historyka ustroju S. Russocki mieścił początkowo problematykę „kultury prawnej” w obrębie szeroko rozumianej kultury politycznej. Później zrewidował swe stanowisko – jakże to cenna, ale rzadko spotykana u badaczy umiejętność! – uznając, że powinna stanowić przedmiot odrębnej naukowej refleksji. I tak, na postawie kilkuset funkcjonujących w literaturze określeń kultury prawnej, dał własną propozycję zdefiniowania tej wieloznacznej kategorii pojęciowej, jako zespołu splecionych ze sobą postaw i zachowań, a także ich rezultatów – wobec prawa, czyli ogółu powinności, reguł, norm wyposażonych w stosowną sankcję i systematycznie egzekwowanych przez właściwy danej społeczności autorytet, a wynikających z podzielanego przez tę zbiorowość systemu wartości¹⁴.

¹⁰ Ich omówienie vide K.Sójka-Zielińska, *Stanisława Russockiego dyskurs historyczny o kulturze prawnej*; [w:] Stanisław Russocki, op.cit. s.31 n.

¹¹ *Wokół pojęć „kultura polityczna” i „kultura prawna”*, „Państwo i Prawo”, 981, z.3, s.40 n; *Kultura polityczna i prawna. Refleksje historyka ustroju*, „Historyka. Studia Metoologiczne” XI, 1982, z.17 n. Jego zdaniem ustalenia te nie mają charakteru akademickiego, ale są potrzebne zarówno do wytyczenia obszarów badań nad rzeczywistością wczorajszą i dzisiejszą, jak i kierunków poczynań praktycznych, zmierzających do kształtowania pożądaných wzorców.

¹² Chodziło tu zwłaszcza o prace Estreichera o kulturze prawniczej, oraz J. Siemińskiego o kulturze politycznej w Polsce XVI wieku [w:] *Kultura staropolska*, Kraków 1932.

¹³ Materiały Zjazdu zostały wydane w zbiorze pod red. J.Gierowskiego *Dzieje kultury politycznej w Polsce* (Warszawa 1977)

¹⁴ S.Russocki, *Wokół pojęcia kultury prawnej*, „Przegląd Humanistyczny”, 1986, nr.11–12, s.19.

Innym zabiegiem porządkującym omawianą materię była podjęta przezeń próba myślowego rozróżnienia kultury prawnej i kultury prawniczej. W ramach szerokiego pojęcia kultury prawnej, do której zaliczał m. in. takie kwestie natury ogólnej, jak typologia systemów prawnych, rodzaje źródeł prawa i ich odbiór w różnych kręgach społecznych, proponował wyodrębnić krąg węższy, związany z działalnością osób niejako zawodowo związanych z praktyką prawa. Jego zdaniem styl pracy prawników, język, którym się posługują, sposób stosowania i interpretacji norm prawnych, ich postawy i zachowania w poważnym stopniu określają stosunek całego społeczeństwa do prawa.

Studia metodologiczne Stanisława Russockiego były w istocie upominaniem się o badanie instytucji ustrojowo- prawnych na różnych płaszczyznach, w wielu wymiarach i z jak najszerzej perspektywy – zarówno od strony przesłanek materialnych i ideologicznych towarzyszących ich narodzinom, jak i ich funkcjonowania w praktyce życia społecznego. Studia te weszły na trwałe do obiegu naukowego stając się dla badaczy naszej profesji źródłem twórczej inspiracji¹⁵.

Był znakomitym popularyzatorem wiedzy historycznej; posiadał trudną umiejętność pisania w sposób przystępny, docierający do szerokich kręgów zainteresowanych historią odbiorców, żeby wspomnieć piękne opracowanie rodowodu Orła Białego¹⁶. Stale współpracował z wydawnictwami encyklopedycznymi jako współautor m. in. *Słownika Historii Polski*, *Słownika Starożytności Słowiańskich*, *Polskiego Słownika Biograficznego*, *Małej Encyklopedii Prawa PWN*, *Małego Słownika Kultury Dawnych Słowian*, a także niemieckiego *Lexikon des Mittelalters*.

Stanisław Russocki był przez przeszło 50 lat związany z Wydziałem Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Niezwykle aktywnie uczestniczył w życiu akademickim. Był doświadczonym, cenionym i lubianym przez młodzież pedagogiem, który potrafił nawiązywać bezpośredni, partnerski kontakt ze studentami zgodnie z tradycyjną wizją universitatis, czyli wspólnoty nauczających i nauczanych. Szczególne więzi z młodzieżą utrzymywał jako kurator kręgu instruktorów Związku Harcerstwa Polskiego przy UW. Wielce znaczący był Jego udział w życiu organizacyjnym naszego Wydziału. W latach 70. był wicedyrektorem, a od 1991 r. przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Historii Prawa.

Ogromne są zasługi Stanisława Russockiego na polu organizacji życia naukowego w kraju i zagranicą. Należał do najaktywniejszych i najbardziej zasłużonych działaczy Polskiego Towarzystwa Historycznego, którego

¹⁵ Szerzej o tym K. Sójka-Zielińska, l.c. s 35 n

¹⁶ S. Russocki, S.K. Kuczyński, J. Willaume, *Godło, barwy i hymn Rzeczypospolitej* (kilka wydań)

był wieloletnim sekretarzem generalnym i wiceprezesem, a także przewodniczącym Komisji mediewistycznej Zarządu Głównego PTH. W ramach Komitetu Nauk Historycznych PAN pełnił m. in. funkcję przewodniczącego Komisji Historii Parlamentaryzmu. Wielce sobie cenił członkostwo Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Był animatorem działalności regionalnych ośrodków i towarzystw naukowych, m. in. Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych, Białostockiego Towarzystwa Naukowego i in.

Ważnym rozdziałem Jego działalności organizatorskiej był udział w redagowaniu wydawanego w językach obcych organu Komitetu Nauk Historycznych PAN *Acta Poloniae Historica*, którego zadaniem jest prezentacja dorobku polskiej historiografii zagranicą i jej włączanie do międzynarodowego obiegu naukowego. Prof. Maria Bogucka tak opisuje swą blisko 30-letnią z Nim współpracę w zespole redakcyjnym: „Miałam możliwość w pełni poznać i docenić ogromną erudycję Stanisława Russockiego, znakomitego historyka, ale także jego walory, jako pełnego taktu i życzliwości wobec świata człowieka. [...] Jego ogromna wiedza, gruntowna znajomość światowej literatury historyczno-prawnej szły w parze ze świetną znajomością języków obcych, zwłaszcza francuskiego i niemieckiego. Nikt, jak On nie potrafił lepiej znaleźć i zaproponować najlepszego określenia czy odpowiednika terminologicznego dla często trudno przetłumaczalnych fachowych pojęć, czy wyrażzeń. Propozycje swoje zgłaszał z ogromnym taktem i umiarem, starając się nikogo nie urazić [...]. A jako człowiek nie tylko wielkiej wiedzy, lecz także ogromnego poczucia humoru okraszał żmudną pracę nad tekstami błyskotliwym, dowcipnym komentarzem. Posiedzenia zespołu redakcyjnego z jego udziałem nigdy nie były nudne, nigdy się nie dłużyły. Stach Russocki miał zawsze w zapasie sto anegdot, dowcipów, fraszek, ploteczek, co sprawiało, że nawet korekta stawała się wesołą zabawą”¹⁷.

Podobnie Jego sylwetkę rysuje Henryk Samsonowicz: „Stanisław Russocki mimo swego dużego dorobku nie jawi się piszącemu te słowa jako *homo faber*. Wręcz przeciwnie – widać i słyszać, w piśmie i w mowie, że uprawiając historię był bardziej może widziany, jak *homo ludens*. Kiedy pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Mediewistycznej Polskiego Towarzystwa Historycznego przyjaciele mawiali: gdyby Staś został udzielnym władcą wielkiego Imperium, wymykałby się ze swoich apartamentów, by zabawić się historią”¹⁸.

Bardzo wysoką pozycję zdobył Stanisław Russocki w międzynarodowym życiu naukowym. Był związany z wieloma ośrodkami uniwersyteckimi

¹⁷ M. Bogucka, *Od Redakcji*, „Acta Poloniae Historica”, [w:] Stanisław Russocki, o.c.s. 23

¹⁸ H. Samsonowicz, l.c. s. 29

Francji, Niemiec, Belgii oraz Europy środkowo-wschodniej i Rosji. Brał aktywny udział w pracach prestiżowych zagranicznych towarzystw naukowych. Od 1962 r. był członkiem *Commission Internationale pour l'Histoire des Assembles d'Etats*, w której przez dwie kadencje (1980–90) pełnił zaszczytną funkcję wice-przewodniczącego. Był organizatorem i uczestnikiem międzynarodowych kongresów historycznoprawnych, autorem kilkudziesięciu referatów publikowanych w materiałach zjazdów. Aktywnie działał także w *Société d'Histoire du Droit*, (Paryż), *Société Jean Bodin pour l'histoire comparative des institutions* (Bruksela), *Vereinigung für Verfassungsgeschichte* (RFN). Swoją ugruntowaną pozycję naukową w europejskiej nauce i rozległe osobiste przyjaźnie umiał spożytkować również w celu ułatwiania kolegom – w tym i niżej podpisanej – nawiązywania kontaktów z zagranicznymi ośrodkami historyczno-prawnymi. W czasach, gdy przed większością z nas dostęp do zagranicznych zasobów bibliotecznych był praktycznie zamknięty, S. Russocki uznawał za swój obowiązek informowanie środowisk naukowych w kraju o wszelkich ważniejszych wydarzeniach na europejskim rynku wydawniczym. Był pod tym względem rekordzistą; spod Jego pióra wyszło kilkaset(!) recenzji i not bibliograficznych publikowanych w fachowych periodykach, co umożliwiała badaczom zapoznawanie się z najnowszymi osiągnięciami europejskiej historiografii. Nierzadko też spieszył z koleżeńską przysługą sporządzając kolegom podczas kwerendy w zagranicznych bibliotekach wypisy z niedostępnych im pozycji.

Stanisław Russocki należał do najznamienitszych członków naszej historyczno-prawnej wspólnoty. Wyrazem uznania środowiska był dedykowany Mu z okazji 65-tej rocznicy urodzin z inicjatywy Wydziału Prawa w Białymstoku zbiór studiów¹⁹, a wspomniana uroczystość Jubileuszu 45-lecia Jego pracy naukowej która odbyła się 7 kwietnia 1998 r. na Uniwersytecie Warszawskim, 20 stała się dla przyjaciół, kolegów i uczniów Jubilata sposobnością uczczenia nie tylko Uczzonego, który zasoby wiedzy, imponującej erudycji i pasji twórczej poświęcił bez reszty uprawie i nauczaniu umiłowanej historii, ale i szlachetnego, ujmującego prostotą, poczuciem humoru, życzliwością dla otoczenia Człowieka. Zachowamy Go w serdecznej pamięci.

Katarzyna Sójka-Zielińska

¹⁹ *Miscellanea Historico-Iuridica Bialostocensia*, pod redakcją naukową Piotra Fiedorczyka i Andrzeja Nowakowskiego, Białystok 1995.

²⁰ Sprawozdanie z uroczystości jubileuszowej pióra W. Sudnik zamieszczone jest w CPH, t.L,z.1 1998,s.339–340.